

Rondblik

De lessen uit een handboek over gemeentestichting

Een knap, gevaarlijk boek

H. Drost

Net zoals op internet en tv de nodige hypes voorbija schuiven en weer in de mist verdwijnen, hebben we er ook in kerkelijk Nederland mee te maken. Denk aan wat er gebeurde rond de zogenaamde 'jeugdkerken'. Er werden grote woorden gesproken en geschreven. Veel kerkenraden en anderen hebben er dagen over vergaderd. Je moet toegeven dat de mensen achter het hele gebeuren een hele beweging op gang wisten te krijgen. Hun kracht was dat ze precies de vinger op de zwakke plek wisten te leggen bij de bestaande kerken. Ze waren ook erg goed in staat veel aandacht te krijgen van de media.

Gemeentestichting een hype??

Het leek allemaal heel wat. En als je nu na een poosje de oorverdovende stilte rond jeugdkerken meemaakt, vraag je je af waarom het alleen maar een 'hype' bleek te zijn. Daar is natuurlijk heel wat over te zeggen maar onder andere speelde mijns inziens een rol dat er geen bijbelse visie was op de kerk. Het is onbijbels om met een bepaalde (doel)groep kerk te willen zijn. Verder deed de moderne mentaliteit onder veel jongeren het hele gebeuren de das om, namelijk dat men wel wil 'kicken' en consumeren, maar geen toewijding kent.

Is heel de beweging van churchplant een volgende hype?

Het trekt wel de aandacht. Ieder die wat missionair bloed heeft, moet een kerk stichten, lijkt het wel. En waar al heel wat kerken staan in Nederland, verrijzen allerlei kerkjes uit de grond, aangevoerd en aangevuurd door jonge bezielde mensen. Men weet ook goed de aandacht in de (christelijke) media te krijgen.

Is dit ook een hype?

Belangrijk is in ieder geval of er nu wel een goede bijbelse visie op de kerk is. En belangrijk is ook of men in staat is de moderne, consumptief ingestelde mens tot betrokkenheid te bewegen. Deze vragen kunnen we beter doordenken nu er een handboek is verschenen over gemeentestichting.¹

Leren van de praktijk

Het is een knap boek. Ik ben onder de indruk hoe de auteurs in staat zijn (bijna) alles wat er zich voordoet bij gemeentestichting, op een heldere en wetenschappelijke manier te beschrijven. Iedereen die ook de kriebels krijgt om een gemeente te beginnen, moet hier eerst maar eens goed de tijd voor nemen. Het is heel boeiend en goed, doordat er namelijk een tiental praktijkvoorbeelden helder beschreven worden.² Die projecten hebben een verschillende kerkelijke achtergrond. U zult wel eens gehoord hebben van Via Nova in Amsterdam, RijnWaarde in de buurt van Utrecht alsook Lichtenvoorde in de Achterhoek. Dat zijn de projecten van kerken van gereformeerde kleur.

Er zou heel wat op te noemen zijn van wat je allemaal kunt leren van deze praktijkbeschrijvingen. Wie zich wil verrijken, moet het boek zelf ter hand nemen. Ik neem drie voorbeelden van wat we van die gemeentestichtingsprojecten kunnen leren. Het gaat over de identiteit, context en discipelschap.

Leerpunt: identiteit

Rafaël in Amersfoort is een evangelisch-charismatische gemeente die nogal onder invloed staat van het gedachtegoed van Rick Warren.³ Je kunt op een aantal punten – ook als gereformeerden – leren van deze gemeente. Goed is bijvoorbeeld dat men een structuur heeft ontwikkeld om door middel van op elkaar aansluitende cursussen groei in het geloof te bevorderen. Er is een cursus om mensen tot Christus te leiden en hen te bewegen deel te worden van de gemeente. Er is een cursus die geestelijke groei wil bevorderen. Er is een cursus gericht op het ontdekken van de eigen gaven en toerusting met de vaardigheden die nodig zijn om die gaven in zetten in de gemeente. Verder is er een cursus om gemeenteleden toe te rusten voor de missionaire opdracht in de wereld. Deze les is heel belangrijk voor de gevestigde kerken. In veel – ook grote gereformeerde (vrijgemaakte) kerken – is te weinig aandacht voor groei in discipelschap. Kerkenraden hebben een belangrijke taak om de gemeente een weg aan te bieden waarop ieder kan groeien in geloof en gave(n).

Maar Rafaël is ook een voorbeeld hoe men positief is over de eigen identiteit en die identiteit wil laten doorwerken in de praktijk. Dat is een andere identiteit dan de Gereformeerde Kerken hebben. Maar de les is dat men er ten eerste heel helder over is en ten tweede dat het ook doorwerkt in heel het kerkelijke werk. De cursussen die aangeboden worden, ‘ademen’ de identiteit van de gemeente. Alle initiatieven moeten teruggekoppeld worden naar de visie en waarden van de gemeente.

Dat is ook voor gereformeerden heel leerzaam. In plaats van je gereformeerde identiteit wat beschaamd of ontevreden achter te houden – zoals tegenwoordig vaak gebeurt – moet je er helder over zijn en die duidelijk communiceren. En vervolgens moet die identiteit dan doorwerken in al het werk in de kerk. Op dit punt is er in de gereformeerde wereld nogal wat misgegaan. Veel kerkleden wilden geen gereformeerd (identiteitsgebonden) materiaal, maar plukten overal van alles en nog wat vandaan. Een voorbeeld is de Alpha-cursus, die enthousiast is geïntroduceerd maar eigenlijk de gereformeerde identiteit verzwakte. Die Alpha-cursus op zich zou best kunnen, als de – zeg maar – theologische kracht van de gemeente sterk is en het besef van identiteit gezond is, maar waar dat vaak al niet meer het geval was in onze kerken, worden we overspoeld door een stroom van ideeën die nogal vreemd staan ten aanzien van de gereformeerde identiteit.⁴

Leerpunt: context

De bestaande kerken hebben zo hun eigen vormen en gewoontes die vaak al eeuwenoud zijn. Dat is hun kracht. Het is tegelijk ook vaak hun zwakheid. Het kunnen zomaar vormen worden waarvan de achtergrond totaal niet meer duidelijk is. Het kunnen ook vormen worden die in de weg gaan staan, omdat ze meer te maken hebben met de kerk van een paar honderd jaar geleden dan met de kerk van nu. Het is belangrijk eigentijdse kerk te zijn. En dat geldt met name als je trouw wilt zijn aan je opdracht om kerk te zijn van Christus in deze wereld die wil openstaan naar de mens van nu.

Dat proces vraagt nogal wat doordenken van allerlei zaken. Je moet goed je Bijbel kennen zodat je geen zaken opgeeft die bijbels (en dus onopgeefbaar) zijn. Je moet aan de andere kant

de cultuur van onze tijd doorhebben, zodat je weet waar je op kunt aansluiten of je juist tegen moet afzetten. Dat vraagt veel wijsheid van de kerken van Christus – in elke tijd opnieuw. Het project Via Nova⁵ in Amsterdam is een project van de Christelijke Gereformeerde Kerken, dat op dit gebied enige bekendheid heeft gekregen. Ze willen streven naar maximale contextualisatie, zoals dat met een moeilijk woord heet. Er wordt dan beschreven hoe dat toegaat in Amsterdam.

‘Een concreet voorbeeld van contextualisatie is te vinden in de zondagse samenkomsten. Alle bezoekers krijgen daar een boekje uitgereikt, met daarin de tekst van het bijbelgedeelte en de liedteksten, met notenbalken. Voorin het boekje, dat “programma” heet (en dus niet “liturgie”), staan enkele citaten van schrijvers en filosofen, ter overweging. Ook stellen de muzikanten, de voorganger en de overige medewerkers zich hierin voor. De achtergrond hiervoor is tweeledig. In de eerste plaats zijn veel Amsterdammers gewend om gelegenheden te bezoeken waar men een programma krijgt uitgereikt (vooral bij concerten). In de tweede plaats is de “ijkgroep” (*men bedoelt de doelgroep, HD*) van Via Nova zeer gesteld op controle. Men wil graag “grip” houden op de samenkomst: wat komt hierna?, en wat komt er weer daarna?, hoe lang duurt het geheel?, enzovoort. Het projecteren van liedteksten op een scherm ontnemt mensen die controle. Zij moeten maar afwachten wat er nu weer in beeld komt. Verwachten dat mensen liedboekjes en bijbels meenemen of geduldig afwachten wat het programmateam heeft voorbereid, veronderstelt dat de bezoekers een kerkelijk denkkader hebben – zij weten dan ongeveer hoe een kerkdienst verloopt, hoe lang die meestal duurt, wat je nodig hebt om de dienst tot een goed einde te brengen en wat je daar kunt verwachten aan “programma-aanbod”. Via Nova wil niet bouwen op dit soort stilzwijgende aannames.’

Dit is een mooi voorbeeld van rekening houden met de mensen die komen. Dat is ook leerzaam voor de kerken. Er worden nogal eens open diensten, welkomstdiensten of wat dan ook georganiseerd. De bedoeling is mensen van buiten in aanraking te brengen met het evangelie. De dienst wordt anders ingericht. Maar dat ‘anders’ heeft dan vaak meer te maken met de smaak van die kerkleden die het allemaal eens anders willen doen, dan echt je inleven in de mensen die van buiten komen.

Leerpunt: discipelschap

Binnen het verband van de Christelijke Gereformeerde Kerken is ook een multiculturele kerk gekomen. Het gaat om International Christian Fellowship in Rotterdam.⁶ Het is in dit boek ontzettend leerzaam hoe bij elk project ook weergegeven wordt wat de lessen zijn die men in de praktijk heeft opgedaan.

‘Lange tijd was evangelisatie prioriteit nummer één in de gemeente. Gaandeweg is gebleken dat goed onderwijs aan jonge gelovigen essentieel is. Als de voordeur wijd open staat, maar er wordt niet geïnvesteerd in discipelschap en toewijding, verdwijnen nieuwkomers weer door de achterdeur. Of zij worden eigenwijze kerkgangers. De gemeente heeft voor haar toekomstige groei grote behoefte aan goede discipelen die radicaal leven voor Christus. Om die reden staan vanaf 2007 de onderwerpen discipelschap en leiderschapstraining veel hoger op de agenda.’

Verkeerde visie; een knap, gevaarlijk boek

Kortom: er zijn heel wat dingen in dit boek waar we als gereformeerden van kunnen leren. Het is heldere beschrijving. Tegelijk is het een beschrijving zonder dat duidelijk wordt wat nu

de bijbelse visie is op de gemeente, op evangelisatie, op cultuur en noem maar op. De auteurs hebben ook verschillende visies – zelfs op het heil⁷ – en dat maakt dat dit boek dat beschrijvend erg goed is, nauwelijks stuur geeft.

Nou, die beschrijving blijkt toch wel te sturen in een bepaalde richting. Wat in onze tijd gemeengoed is, krijgt een sturende waarde. Er komen op die manier allerlei moderne ideeën naar binnen. Dat maakt het boek gevaarlijk. Er is geen helder beoordelingskader van alles wat beschreven wordt. En de sturing is nu niet bepaald de richting die een gereformeerde gemeentestichting op zou moeten gaan.

Ik wil in een volgend artikel een paar punten noemen, waar een gereformeerde visie gemeentestichting duidelijk een andere kant op moet koersen dan in dit boek gebeurt.

Noten:

¹ Gerrit Noort, Stefan Paas, Henk de Roest en Sake Stoppels, *Als een kerk opnieuw begint. Handboek voor missionaire gemeenschapsvorming*, Boekencentrum, Zoetermeer, 2008 (ISBN 978 90 239 2291 9, 392 pag., prijs € 24,90).

² Dat gebeurt via vier perspectieven of frames – nl. context, identiteit en cultuur (met theologische inspiratiebronnen), structuur en middelen en leiding – uit het boek *Levend Lichaam*; zie de bespreking van dat boek in *Nader Bekeken*, jrg. 15, nr. 11.

³ Hoofdstuk 15 gaat over Rafaëlgemeente Amersfoort: een doelgerichte gemeente.

⁴ Ik denk aan zaken als: een goed gevoel i.p.v. zondegevoel; vrijblijvendheid i.p.v. verantwoordelijkheid; leven onder genade en niet onder de wet; de gaven als versterking van je persoonlijkheid i.p.v. dienst in de gemeente etc.

⁵ Hoofdstuk 8 gaat over Via Nova in Amsterdam: gemeentestichting voor hoger opgeleide jonge stedelingen.

⁶ Hoofdstuk 9 gaat over International Christian Fellowship in Rotterdam: een multiculturele kerk.

⁷ Op p. 10 staat van één auteur dat hij deelt in de verlegenheid binnen zijn eigen kringen om mensen uit te nodigen het met Christus te gaan wagen, terwijl hij weet heeft van de vernieuwende kracht van het evangelie. Tja, wat moet je nu met dat soort vaagheden??